

Kaitseministri määruse „Kaitseministri määruste muutmine“ eelnõu SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Eelnõuga muudetakse kaitseministri kolme määrust. Kahes määruses kavandatud muudatused tulenevad asjaolust, et alates 2023. aastast on Kaitseministeeriumi valitsemisalas personalitöö ja teenistusalaste tagatistega seotud tegevused koondatud Kaitseressursside Ametisse (edaspidi *amet*) ning eelnõuga vabastatakse Kaitseministeerium täiendavatest haldusülesannetest seoses Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseumi direktori valimiseks avaliku konkursi läbiviimise ning teenistusülesannete täitmisel tervisekahjustuse saanud isikule õppekulu hüvitamisega. Lisaks muudetakse kaitseministri määrust, millega reguleeritakse riigikaitseõpetuse valdkonna toetamist. Selles nähakse senise riigikaitseõpetaja stipendiumi asemel ette riigikaitseõpetuse preemia, mis võimaldab riigikaitseõpetajaid tunnustada riigikaitseõpetuse silmapaistva edendamise, õpilaste seas kaitsetahte arendamise ja ajateenistuse populariseerimise eest.

Eelnõuga muudetakse järgmisi kaitseministri määrusi:

- 1) 24. juuli 2013. a määrus nr 42 „Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseumi direktori kandidaadile esitatavad nõuded ja avaliku konkursi läbiviimise kord“ (RT I, 29.07.2013, 3);
- 2) 25. veebruari 2015. a määrus nr 4 „Õppekulu hüvitamise tingimused, ulatus ja kord“ (RT I, 15.02.2023, 2);
- 3) 30. augusti 2021. a määrus nr 10 „Riigikaitseõpetuse valdkonna toetamise tingimused ja kord“ (RT I, 08.09.2023, 19).

Määruse eelnõu ja seletuskirja kavandi on koostanud ameti arendusjuht Mari-Ann Lõõnik (e-post mari-ann.loonik@kra.ee), haridusnõunik Reelika Semjonov (e-post reelika.semjonov@kra.ee) ning riigikaitseõpetuse juhtivkonsultant Helen Kahur (e-post helen.kahur@kra.ee). Eelnõu ja seletuskirja koostamise eest vastutab Kaitseministeeriumi õigusosakonna õigusloome nõunik Marion Saarna-Kukk (e-post marion.saarna-kukk@kaitseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele toimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist.

Paragrahviga 1 muudetakse kaitseministri 24. juuli 2013. a määrust nr 42 „Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseumi direktori kandidaadile esitatavad nõuded ja avaliku konkursi läbiviimise kord“.

Punktiga 1 muudetakse määruse § 2 lõiget 1 ja sätestatakse teate avaldamine konkursi väljakuulutamise kohta. Kehtivas määruses nähakse ette, et konkursikuulutus tuleb avaldada vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes ja Kaitseministeeriumi veebilehel. Muudatusega ajakohastatakse konkursikuulutuse avaldamiseks ettenähtud kanaleid, milleks on Kaitseministeeriumi sise- ja välisveeb ning vähemalt üks tööotsinguportaal. Muudatus ei välista ka edaspidi konkursikuulutuse avaldamist ajalehes, kuid tööotsinguportaalide vahendusel saab teabe konkursi väljakuulutamise kohta potentsiaalselt suurem hulk võimalikke kandidaate.

Samal põhjusel on eraldi sätestatud nõue avaldada konkursikuulutus Kaitseministeeriumi siseveebis, et teave jõuaks valitsemisala teenistujateni.

Punktidega 2 ja 3 muudetakse määruse § 5 ja 7, milles on sätestatud konkursikomisjoni (edaspidi *komisjon*) moodustamine ja komisjoni tegevus kandidaadi valimisel. Kehtiva määruse kohaselt võib komisjoni liige olla Kaitseministeeriumiga töö- või teenistussuhtes olev isik, muuseumi ainevaldkonna asjatundja või muu ekspert ja komisjoni esimees võib olla ainult Kaitseministeeriumiga töö- või teenistussuhtes olev isik. Kuna personaliteenuste koondamise tõttu on kõik Kaitseministeeriumi personalivaldkonna ametikohad (sh Kaitseministeeriumi personalijuht) üle viidud ametisse, tuleb laiendada komisjoni liikmeks nimetamise tingimusi ning näha ette, et komisjoni liige võib olla ka ametiga töö- või teenistussuhtes olev isik. Komisjoni esimehe suhtes sätestatud tingimus tunnistatakse eelnõu kohaselt kehtetuks, seega jääb esimehe määramise õigus endiselt kaitseministrile ja lisanõudeid selleks ette nähtud ei ole. Samuti tunnistatakse kehtetuks määruse § 5 lõige 4, milles on sätestatud komisjoni asjaajamine. Kuna amet osutab Kaitseministeeriumile terviklikku personaliteenust, sealhulgas korraldab kõiki personali värbamise ja valikuga seotud tegevusi, siis ei ole komisjoni töö toetamist ja selle asjaajamise korraldamist vaja määruse tasemel reguleerida. Samuti tunnistatakse kehtetuks määruse § 7 lõige 5, milles on käsitletud konkursil osalevate kandidaatide avalikustamist. Kehtiva määruse kohaselt tuleb viimases konkursivoorus osalenud kandidaatide ees- ja perekonnanimi avalikustada Kaitseministeeriumi veebilehel. Samas on määruse § 4 lõikes 6 sätestatud, et kandidaadi andmeid ei avalikustata, kui määrukses ei ole sätestatud teisiti. Eelnõus lähtutakse põhimõttest, et konkursil osaleva kandidaadi andmeid saab avalikustada vaid isiku nõusolekul ja määrukses sätestatud nõue avalikustada viimases konkursivoorus osalenud kandidaadid ei ole põhjendatud.

Paragrahviga 2 muudetakse kaitseministri 25. veebruari 2015. a määrust nr 4 „Õppekulu hüvitamise tingimused, ulatus ja kord“.

Punktis 1 asendatakse määruse § 4 lõigetes 5 ja 7, § 5 lõigetes 1 ja 3 ning §-s 8 sõna „Kaitseministeerium“ sõnadega „Kaitseressursside Amet“ vastavas käändes. Kehtiva regulatsiooni järgi edastab Kaitseväge tegevteenistusest vabastatud isiku õppekulu hüvitamise taotluse koos lisauurimise otsuse ja koolitusplaaniga Kaitseministeeriumile, kes otsustab taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise. Alates 2023. aastast on teenistusalaste tagatiste ja personalitööga seotud tegevused ameti ülesanne. Seetõttu muudetakse määruse sätteid selliselt, et ministeeriumi asemel tuleb õppekulu hüvitamise taotlus esitada ametile, kellel on õigus küsida ka lisateavet, kui taotluses esineb puudusi. Samuti esitab isik hüvitise saamiseks vajalikud dokumendid ministeeriumi asemel ametile ning muudatuse kohaselt on nõudeõigus Kaitseministeeriumi asemel ametil, kes õppekulu hüvitamise taotlust menetleb ja taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise üle otsustab ning hiljem õppekulu hüvitise välja maksab.

Punktiga 2 muudetakse määruse § 4 lõiget 6, mis käsitleb õppekulu hüvitamise taotluse rahuldamist või rahuldamata jätmist ning taotluse esitanud isiku ja Kaitseväge teavitamist. Kehtiva määruse kohaselt teavitab isikut ja Kaitseväge taotluse rahuldamisest või rahuldamata jätmisest Kaitseministeerium kui sellekohase otsuse tegija. Eelnõu muudatuse järgi hakkab õppekulu hüvitamise taotlust edaspidi menetlema ning taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise üle otsustama Kaitseministeeriumi asemel amet. Lisaks täpsustatakse, et ametil on taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse tegemiseks aega 14 kalendripäeva ning amet teavitab isikut ja Kaitseväge tehtud otsusest viivitamata.

Paragrahviga 3 muudetakse kaitseministri 30. augusti 2021. a määrust nr 10 „Riigikaitseõpetuse valdkonna toetamise tingimused ja kord“.

Punktiga 1 muudetakse määruse § 1 lõiget 1, mis käsitleb määruse reguleerimisala. Kehtivas määruses sätestatud riigikaitseõpetaja stipendiumi taotlemise, määramise ja kasutamise tingimuste ja korra asemel kehtestatakse eelnõu kohaselt riigikaitseõpetajale preemia (edaspidi *preemia*) määramise tingimused ja kord.

Eelnõus nähakse senise riigikaitseõpetaja stipendiumi asemel ette preemia määramine, muudatuse peamine eesmärk on suunata preemia riigikaitseõpetajatele, kes edendavad aktiivselt riigikaitseõpetuse valdkonda ning arendavad oma tegevuse kaudu õpilaste kaitsetaht ja valmisolekut vabatahtlikult ajateenistust läbida. Erinevalt stipendiumist ei ole isikul võimalik preemiat ise taotleda, samuti ei määrata preemiat sihtotstarbeliseks kasutamiseks ja sellega ei kaasne aruandluskohustust. Seega ei ole määruses vaja reguleerida preemia taotlemise ja kasutamisega seonduvat.

Senine riigikaitseõpetaja stipendium asendatakse preemiaga, kuna see võimaldab tunnustada riigikaitseõpetajaid, kes on silmapaistvalt panustanud riigikaitseõppe valdkonna edendamisse ning aidanud seeläbi arendada kaitsetaht ja populariseerida ajateenistust noorte seas. Riigikaitseõpetaja stipendium on olnud sihtotstarbeline ning selle taotlemiseks ja kasutamiseks on ette nähtud hulk piiranguid, mistõttu on viimase kahe aasta jooksul esitatud keskmiselt vaid kümme taotlust. Kui stipendium on tulevikku suunatud ja see ei pruugi tegelikkuses mõju avaldada, siis preemiat makstakse tagantjärele ning see on tasu või auhind, millega tunnustatakse preemia saaja varasemat tegevust. Seega täidab preemia paremini eesmärki tunnustada õpetajaid nende panuse eest riigikaitseõppe valdkonda. Preemia üks eesmarke on tagada võimalus märgata ja tunnustada neid riigikaitseõpetajaid, kes on märkimisväärselt panustanud riigikaitseõppe edendamisse. Ettepaneku esitajaks saab sealjuures olla ka riigikaitseõpetuse läbinud õpilane.

Punkti 2 kohaselt muudetakse määruse § 2, mille pealkirjas ja tekstis asendatakse sõna „stipendium“ sõnaga „preemia“. Muudatus tuleneb punktis 1 sätestatud muudatusest, millega asendatakse senine riigikaitseõpetaja stipendium preemiaga.

Punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks määruse § 5, mis käsitleb riigikaitseõpetaja stipendiumi andmise eesmärki ja tulemust. Säte tunnistatakse kehtetuks, kuna eelnõus nähakse ette stipendiumi asemel preemia andmine.

Punktiga 4 täiendatakse määrust paragrahviga 5¹, mis sätestab preemia andmise eesmärgi ja tulemuse. Eelnõu kohaselt on preemia eesmärk tunnustada riigikaitseõpetajaid riigikaitseõpetuse silmapaistva edendamise, õpilaste seas kaitsetahte arendamise ja ajateenistuse populariseerimise eest. Preemia andmise tulemusel on riigikaitseõpetajad paremini motiveeritud andma riigikaitseõpetust võimalikult kõrgel tasemel. Kehtiva määruse kohaselt on ka stipendiumi andmise eesmärk tunnustada riigikaitseõpetajaid ja motiveerida neid andma riigikaitseõpetust võimalikult kõrgel tasemel, kuid stipendiumi asemel täidab preemia andmine seda eesmärki palju paremini. Preemia andmine on otseselt seotud riigikaitseõpetaja tegevuse ja riigikaitseõppe valdkonna arendamisega, motiveerides seeläbi toetama Kaitseministeeriumi valitsemisala eesmarke laiemalt, näiteks suurendama noorte teadlikkust riigikaitsest ja kujundama nende positiivseid hoiakuid, aidates populariseerida ajateenistust ja kujundada laiemat toetust riigikaitsele.

Punktiga 5 tunnistatakse kehtetuks määruse § 6 lõige 2, mis sätestab stipendiumiga rahastatavad tegevused. Preemia andmine ei ole sihtotstarbeline, vaid tegemist on tunnustusega eelneva tegevuse ja panuse eest, seetõttu ei ole vaja reguleerida preemia kasutamisega seonduvat.

Punktiga 6 tunnistatakse kehtetuks määruse 3. peatükk, mis kehtis stipendiumi kohta.

Punktiga 7 täiendatakse määrust uue peatükiga 3¹ „Preemia määramise tingimused ja kord“, milles nähakse ette paragrahvid 45¹–45⁷.

Paragrahvis 45¹ käsitletakse preemiaga seonduvat. Eelnõu kohaselt on preemia riigikaitseõpetajale kui füüsilisele isikule määratav rahaline preemia ning see määratakse riigikaitseõpetuse silmapaistva edendamise, õpilaste seas kaitsetahte arendamise ja ajateenistuse populariseerimise eest, mis vastab eelnõus kavandatud §-s 5¹ toodud preemia andmise eesmärgile ja tulemusele.

Paragrahvis 45² sätestatakse preemiakonkursi väljakuulutamise. Eelnõu kohaselt võib amet preemiaid välja anda siis, kui selleks on rahalisi vahendeid. Seega on preemia andmine sätestatud ameti jaoks võimaluse, mitte kohustusena ning preemiakonkursi väljakuulutamine sõltub ameti eelarves planeeritud vahendite olemasolust. Lisaks võib preemia suurus olla igal aastal erinev, sõltudes samuti ameti eelarvest. Preemia andmiseks välja kuulutatud konkursi kohta tuleb teade avaldada ameti veebilehel ja teha see teatavaks riigikaitseõpetust andvatele koolidele. Konkursi teade peab sisaldama vähemalt preemia määramiseks vajalikku teavet kandidaadile esitatavate tingimuste, preemia suuruse, ettepaneku esitamise tähtaja ja e-keskkonna kohta, mille kaudu saab ettepanekut esitada.

Paragrahvis 45³ käsitletakse preemia määramise ettepaneku esitamist. Eelnõu kohaselt esitatakse preemia andmise ettepanekud e-keskkonna kaudu, nagu on sätestatud määruse § 7¹ lõikes 3 sätestatud toetuse taotlemise puhul. Ettepanek tuleb esitada tähtjaks ja see peab sisaldama kandidaadi andmeid (ees- ja perekonnanime) ning põhjendust, mille eest kandidaat preemia määramiseks esitatakse ja kuidas on tema tegevus aidanud riigikaitseõpetuse valdkonda edendada. Eelnõu kohaselt ei ole lubatud teha ettepanekut määrata preemia iseendale ja kandidaadil peab olema kehtiv töösuhe kooliga riigikaitseõpetajana. Vajaduse korral on ametil õigus küsida koolilt lisateavet kandidaadi tegevuse kohta riigikaitseõpetuse andmisel ja edendamisel.

Paragrahvis 45⁴ sätestatakse ettepanekute hindamine ja preemia määramine. Eelnõu kohaselt moodustab ameti peadirektor esitatud ettepanekute hindamiseks vähemalt viieliikmelise komisjoni. Komisjon on otsustusvõimeline, kui koosolekul osaleb vähemalt pool komisjoni liikmetest, ning preemia määramise ettepanek otsustatakse komisjoni liikmete lihthäälteenamusega. Esitatud ettepanekute menetlemiseks ja komisjoni poolt ameti peadirektorile preemia määramise ettepaneku tegemiseks on ette nähtud kuni 60 kalendripäeva pärast ettepanekute esitamiseks määratud tähtaja lõppu. Komisjoni koosolek protokollitakse ja selles kajastatakse komisjoni põhjendused kõikide esitatud ettepanekute hindamisel tehtud otsuste kohta, mille alusel tehakse peadirektorile preemia määramise ettepanekud. Eelnõu kohaselt lähtub komisjon esitatud ettepaneku hindamisel sellest, milline on olnud kandidaadi tegevus riigikaitseõpetuse andmisel; millise panuse on kandidaat andnud riigikaitseõpetuse edendamisse, õpilaste kaitsetahte arendamisse ja ajateenistuse populariseerimisse ning kui palju õpilasi kandidaadi õpperühmadest on viimase kahe aasta jooksul asunud vabatahtlikult ajateenistusse. Seega, peale ettepanekus esitatud andmete ja põhjenduste saab komisjon otsuse tegemisel arvestada ka muid ametile teadaolevaid andmeid ja asjaolusid. Ühe olulise näitajana

on eraldi esile toodud vabatahtlikult ajateenistusse asunute osakaal, kuna on alust arvata, et vabatahtlikult ajateenistusse asumise avalduste esitamisele on eelnenud riigikaitseõpetaja kvaliteetne töö õpilaste kaitsetahte arendamisel ja ajateenistuse populariseerimisel. Preemia määramise otsuse teeb ameti peadirektor käskkirjaga, võttes arvesse komisjoni esitatud ettepanekut. Eelnõu kohaselt teavitatakse preemia määramise otsusest preemia saajat ja kooli, milles preemia saaja riigikaitseõpetajana töötab. Kui amet jätab preemia määramata, ei ole tal kohustust ettepaneku esitajat ega esitatud kandidaati teavitada ega oma otsust põhjendada.

Paragrahvis 45⁵ sätestatakse preemia väljamaksmine. Määratud preemia makstakse preemia saaja arvelduskontole 20 kalendripäeva jooksul otsuse teatavakstegemisest arvates.

Paragrahvis 45⁶ sätestatakse preemia määramise otsuse kehtetuks tunnistamine ja tagasimaksmine. Lõike 1 kohaselt on võimalik preemia määramise otsus kehtetuks tunnistada, kui ilmneb asjaolu, mille korral preemiat ei oleks määratud, või kui preemia saaja on esitanud preemiast loobumise avalduse. Kuigi vajalikke andmeid ja asjaolusid kontrollitakse esitatud ettepaneku menetlemisel, ei ole enne preemia määramise otsuse tegemist välistatud, et preemia määramist oluliselt mõjutavad andmed või asjaolud ilmnevad alles pärast preemia määramise otsuse tegemist. Preemia määramist oluliselt mõjutavateks asjaoludeks peetakse näiteks selliste asjaolude ilmnemist, mis on vastuolus preemia andmise eesmärgiga. Samuti on preemia saajal õigus esitada avaldus talle määratud preemiast loobumiseks. Lõikes 2 sätestatakse, et kui preemia määramise otsus tunnistatakse kehtetuks, peab preemia saaja talle väljamakstud preemia tagasi maksma 60 kalendripäeva jooksul alates sellekohase otsuse kättesaamisest.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse rakendamisega ei kaasne mõjusid demograafiale, majandusele, loodus- ja elukeskkonnale, kohaliku omavalitsuse korraldusele ega regionaalarengule.

Muudatused avaldavad mõju riigiasutuste töökorraldusele. Kaitseministeeriumile kaasneb positiivne mõju, sest ministeerium vabaneb haldusülesannetest seoses Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseumi direktori valimiseks avaliku konkursi läbiviimise ja veteranide esitatud õppekulu hüvitamise taotluste menetlemisega, millega hakkab tegelema amet. Mõnevõrra võib suureneda ameti töökoormus seoses õppekulu hüvitamise taotluste menetlemisega, kuid arvestades, et määruse jõustumisest alates on esitatud vaid üksikud õppekulu hüvitamise taotlused, on töökoormuse suurenemine marginaalne. Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseumi direktori valimiseks on vaja läbi viia avalik konkurss üldjuhul iga viie aasta tagant, seega on ka sellekohane mõju ameti tegevusele väike.

Sotsiaalset mõju avaldab preemia kehtestamine riigikaitseõpetuse edendamise eest. Mõju otsesed sihtrühmad on peamiselt riigikaitseõpetajad ja vähemal määral riigikaitseõpetust andvate koolide juhtkonnad. Sihtrühm on väike, kuna riigikaitseõpetust annab aastas keskmiselt 120 riigikaitseõpetajat ning riigikaitseõpetust andvaid koole on ligikaudu 150. Sarnaselt stipendiumile on kavas preemiat maksta keskmiselt kuni 10 riigikaitseõpetajale aastas (vastavalt eelarves planeeritud vahenditele), seega on mõju avaldamise sagedus tervikuna väike. Kuna võrreldes stipendiumiga ei nähta preemia saajale selle kasutamiseks ette olulisi tingimusi ega piiranguid, suurendab preemia andmine tõenäoliselt riigikaitseõpetajate

motivatsiooni rohkem ning täidab oma eesmärgi paremini. Seega on muudatuse mõju ulatus tervikuna väike, kuid mõju on positiivne ja ebasoovitava mõju kaasnemise riski ei ole. Lisaks on oluline esile tuua, et kaudne sihtrühm on riigikaitseõpetust saavad õpilased (u 10 000 õpilast aastas), kuna preemia motiveerib riigikaitseõpetajaid andma riigikaitseõpetust võimalikult kõrgel tasemel. Seeläbi tekib kaudne mõju kogu Eesti ühiskonnale, aidates arendada õpilaste kaitsetahet ning kujundades positiivseid hoiakuid ja laiemat toetust riigikaitse suhtes.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too riigieelarvele kaasa lisakulu ega -tulu. Veteranide õppekulude hüvitamisega kaasnevad kulud on planeeritud ja rahastatakse ameti eelarvest. Samuti ei kaasne lisakulu seoses riigikaitseõpetuse preemia kehtestamisega, kuna selleks kasutatakse vahendeid, mis on planeeritud ameti eelarves riigikaitseõpetajate stipendiumi jaoks.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile ning arvamuse andmiseks Kaitsevägele.